

**AVATUD
ALGUS:
VALIK RETSEPTE
MITMEKULTUURILISE
LASTEAIJA
KUJUNDAMISEKS**

Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus

KÄSIRAAMAT

Avatud algus: valik retsepte
mitmekultuurilise lasteaia
kujundamiseks

Käsiraamat valmis Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskuse projekti „Avatud algus: Eesti lasteaedade valmisoleku suurendamine rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning kultuuriliselt ja usuliselt mitmekesise ja salliva õpikeskkonna toetamisel” raames. Käsiraamatu väljaandmist rahastasid Välisministeerium arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest ja Ameerika Ühendriikide saatkond Eestis.

Käsiraamatu elektroonse versiooni ja seda toetavat 8 õppevideot leiad lehelt:

www.pagulasabi.ee/avatudalgus

Koostajad: Mari-Liis Nummert, Ingi Mikhelsoo, Maria Jürimäe
Sisutoimetaja: Olga Schihalejev
Keeletoimetajad: Tiia Kõnnussaar, Jaana Eigi
Illustratsioonid ja kujundus: Marja-Liisa Plats
Autoriõigus: Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus 2018
ISBN 978-9949-88-448-3

Sisukord

6 Sissejuhatus käsiraamatusse

- 6 Käsiraamatu ja õppevideote sünnilugu
- 9 Mitmekultuurilise lasteaia retseptiraamat

10 Ühise keele leidmine

- 14 Lapse ja perega tutvumine
- 17 Igapäevaelu tutvustamine
- 20 Lapsevanema kaasamine

24 Keeleõpe

32 Kultuurilist mitmekesisust väärtustav õpikeskkond

- 37 Keelelise rikkuse teadvustamine
- 39 Kultuurilise rikkuse teadvustamine

KÄSIRAAMATU JA ÕPPEVIDEOTE SÜNNILUGU

Ingi Mihkelsoo, Eesti Pagulasabi

Me elame rändeajastul – ÜRO hinnangul on käesoleval ajal lausa iga seitsmes inimene rändaja. Rohkem kui iial varem maailma ajaloos vahetavad inimesed oma elukohta. Kuigi suuresti rännatakse riigisiselt, lahkuvad paljud ka kodumaalt. Põhjused, miks inimesed otsustavad oma kodu maha jätta ja uues kohas otsast peale alata, on mitmesugused, alates sõdadest ja looduskatastroofidest kuni sissetulekute ebavõrdsuse ja ka lihtsalt seiklushimuni. Eestisse jõuab samuti aina enam inimesi teisest keele- ja kultuuriruumist. Igal aastal saabub siia hinnanguliselt ligi 7000 välismaalast, neist pooled väljastpoolt Euroopa Liitu. Nende hulgas on palju lastega peresid.

Soovides pakkuda haridustöötajatele võimalust suurendada oma valmisolekut rändeteematikat koolis faktipõhiselt ja liigsete emotsioonideta käsitleda, viisid Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus aastatel 2015–2016 Ameerika Ühendriikide Eesti saatkonna toel läbi projekti, mille käigus valmis uus rändeteemaline õppematerjal ning korraldati konverents ja koolitused kooliõpetajatele ja noorsootöötajatele üle Eesti.

2016. aasta lõpus hakkas siit-sealt kostma ka lasteaedade häält. Lasteaiad andsid ajakirjanduses märku, et erinevalt koolidest on alushariduse valdkond rändeküsimuse kontekstis tähelepanuta jäänud. Leiti, et lasteaednikel üle Eesti on terav vajadus heade metoodiliste vahendite ja koolituste järele.

Lasteaedade endi probleemipüstitusest innustatuna kutsusid Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus ellu projekti „Avatud algus“. Projektiga sooviti parandada Eesti lasteaedade valmisolekut rändetaustaga laste vastuvõtmiseks ning keeleliselt ja kultuuriliselt mitmekesise ning salliva õpikeskkonna toetamiseks. Peamiseks tegevuseks seati uute õppematerjalide – käsiraamatu ja 8 õppevideo – väljatöötamine.

2017. aasta kevadel käima lükatud „Avatud alguse“ projekti käigus moodustatud õpivõrgustikus löid kaasa seitse lasteaeda, kellel oli varasem kogemus teise keele- ja kultuuritaustaga laste vastuvõtmisel ning soov panustada valdkonna arendamisse. Aastase programmi jooksul kohtuti viiel korral, et omavahel parimaid praktikaid jagada ning koos õppida. Osaleti õppereisil Soome ning anti suur panus projekti käigus valmivate õppematerjalide – käsiraamatu ja 8 õppevideo – valmimisse.

Õpivõrgustiku kohtumiste ja kahe kodutöö tulemusel kogusime meetodeid ja praktilisi nippe, mis aitavad lasteaias keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega arvestada. Samuti korjati häid praktikaid Soome õppereisi käigus. Õppereisil kogeti, et soome keele õpetamine ja soome kultuuri tutvustamine, samal ajal ka lapse koduse keele ning kultuuri toetamine ja väärtustamine on Soome lasteaedade igapäevase töö osa. Rändetaustaga lastele õpetatakse soome keelt edukalt argiste tegemiste kaudu, aga ka mängu, muusika, spordi, teatri ja käeliste tegevuste abil.

Märkimisväärne osa nii käsiraamatu kui õppevideote sisust pärineb õpivõrgustiku lasteaedades läbi viidud kohtvisiitidest. Nende käigus tutvustasid lasteaiad põnevamaid praktikaid, meetodeid ja nippe rändetaustaga laste vastuvõtmiseks ning mitmekultuurilise ja salliva õpikeskkonna kujundamiseks. Kohtvisiitide käigus võeti üles valdav osa õppevideote materjalist.

Lisaks õpivõrgustikule andis oma panuse õppematerjalide ekspertvõrgustiku ümarlaud, millest võttis osa ligi nelikümmend haridus- ja rändevaldkonna spetsialisti. Kevadel 2017 toimunud ümarlaual kirjeldati Eesti lasteaedade toimetulekut ja proovikive rändetaustaga laste toetamise ja mitmekultuurilisuse väärtustamise vallas ning jagati häid praktikaid.

Oleme südamest tänulikud õpivõrgustikus osalenud seitsmele lasteaiale: Haapsalu Lasteaed Tareke, Tallinna Kivila Lasteaed, Tallinna Lasteaed Laagna Rukkilill, Tallinna Lasteaed Pääsupesa, Tallinna Mahtra Lasteaed, Tartu Eralasteaed Terake ja Tartu Lasteaed Mõmmik.

Täname eksperte, kes osalesid projektile hoo sisse andnud ekspertvõrgustiku ümarlaual ja/või olid abiks toetava sõna või hea nõuga. Eriliselt soovime esile tõsta SA Innove peaspetsialisti Ave Härasingut ja toonast Haridus- ja Teadusministeeriumi peaspetsialisti Kersti Kivirüüti, kelle erakordne pühendumus rändetaustaga laste toetamisel ja hariduses mitmekultuurilisuse vääristamisel on olnud meile eeskujuks.

Oleme tänulikud kõigile lastele, lapsevanematele ja õpetajatele, kes jagasid oma lugu, andes panuse käsiraamatu ja õppevideote valmimisse.

Käsiraamat ja 8 õppevideot on kõigile huvilistele kättesaadavad Pagulasabi kodulehel: www.pagulasabi.ee/avatudalgus. Ligi 200 Eesti lasteaeda saavad tasuta käsiraamatu trükiversiooni.

Head kasutamist!

MITMEKULTUURILISE LASTEAIA RETSEPTIRAAMAT

Maria Jürimäe, Tartu Ülikool

Eesti lasteaiad muutuvad keeleliselt ja kultuuriliselt aina rikkamaks. Juba praegu käib paljudes meie lasteaedades lapsi, kelle kodune keel või kultuuritaust erineb nende kaaslaste omast. Kui lasteaed võtab esmakordselt vastu teise keele- või kultuuritaustaga lapse, tekib ootuspäraselt küsimus: kas me ikka teame, kuidas last kõige paremini toetada?

Kui tahame teha kohevaid tuuletaskuid või küpsetada maitsvat lasanjet, vaatame retsepti üle, sest keegi on seda rooga juba varem teinud ja juhtnöörid kirja pannud. Ka mitmekultuurilise ja salliva lasteaia kujundamisel ei ole vaja üksinda ratast leiutada – lihtsam on lähtuda kolleegide poolt korduvalt katsetatud headest meetoditest ja nipidest.

Armas õpetaja või lasteaia juht, sinne käsiraamat on üles ehitatud kokaraamatu põhimõttel. Te saate järele vaadata, millised on mitmekultuurilise lasteaia koostisosad, kuidas erinevaid komponente ehk praktilisi nippe doseerida ning milliseid osapooli kaasates valmib kõige maitsvam roog. Raamatu kasutaja leiab siit hüva nõu, mida on vaja mitmekultuurilise lasteaia loomiseks, keele- ja kultuuriõppe toetamiseks ning edukaks suhtluseks vanematega, kellega puudub ühine keel.

Kõik soovitusel toetuvad tänapäevasele teaduspõhisele arusaamale sellest, kuidas laps kõige paremini õpib, ning on koostatud Eesti lasteaedade ja teiste riikide kogemuse põhjal.

Kokaraamatule kohaselt on retseptid alguspunktiks loovale kunstile, kus iga kokk – õpetaja või lasteaia juht – võib vajadusel vürtse lisada või vähemaks võtta, koostisosi vahetada või ka mistahes retseptist oma versiooni kujundada.

Head lugemist ja katsetamist!

ÜHISE KEELE LEIDMINE

Kui rühma tuleb teise keele- ja kultuuritaustaga laps, võib õpetaja endalt küsida: „Aga mis siis, kui ma ei saa tema vanematest aru ega oska nendega suhelda?“

Suhtlemine õnnestub kõigist takistustest hoolimata päris hästi, kui mõlemal poolel on soov ja vajadus teineteist mõista – kolmandaid keeli purssides, kehakeelt appi võttes, esemetele osutades ja joonistades.

Õpetajal ja lapsevanemal on ühine huvi: see on lapse areng, rõõm ja rahulolu. See ongi teie tõhusa suhtlemise kandepind. Kui ühist keelt pole, saab oma sõnumit väljendada pilgu, sooja kõnetooni ja naeratusega – lapsevanem saab sellest aru ja oluline samm viljakandvaks suhtluseks on astunud.

VÕTA appi mõni kolmas keel, *Google Translate* või tõlk.

Esmapilgul võib ühise keele puudumine korralikult ära ehmatada. Tegelikult on olemas palju võimalusi, kuidas sellele vaatamata edukalt suhelda.

- Kui leiate keele, mida te mõlemad kasvõi natuke oskate, rääkige julgelt selles keeles. Keel on suhtlusvahend, lapsevanem ei hinda sinu hääldust ja grammatikat, vaid soovib rääkida talle väga olulisel teemal – oma lapsest.
- *Google Translate* loob vahel väga naljakaid ja absurdseid lauseid, ent enamasti on mõte siiski arusaadav.
- Esimestel kohtumistel kasuta võimalusel tõlki. Tõlgi abiga saad olla kindel, et tead kõike olulist lapse ja pere kohta. Samas annab see kindlustunde, et ka lapsevanem on peamisest lasteaeda puudutavast informeeritud. Tõlgi kaasamisel on oluline teadvustada, et suhtlevad siiski vanemad ja õpetaja – rääkides vaata otsa sellele, kellega kõneled, mitte tõlgile.

SUHTLE joonistamise, piltide ja videote abil.

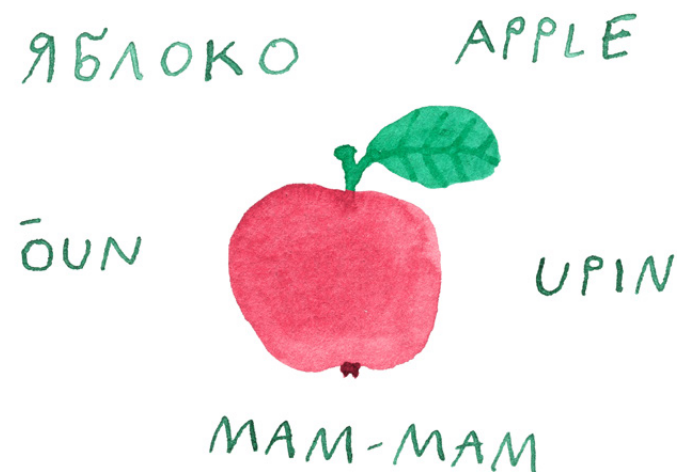
Kui vanemaga puudub ühine keel või vestlus takerdub kehva keeleoskuse tõttu, on abiks järgnevad nipid.

- Anna vanemale paber ja palu tal joonistada, mida tema lapsele teha meeldib või mis on talle vastumeelne.
- Kasuta jooniseid, skeeme, nooli ja numbreid – see aitab vanemal lasteaias toimuvast paremini aru saada.
- Kasuta eelnevalt ettevalmistatud pildi- ja videomaterjali: lasteaia majast, õuealast, rühmaruumist ning lastest erinevates tegevustes: söömas, magamas, käsi pesemas, õue minemas, muusika- ja liikumistunnis, erinevatel sündmustel jms.

KASUTA ümbritsevat ruumi ja esemeid.

Lasteaia ja selle igapäevaeluga tutvumiseks on kõige parem oluline oma silmaga üle vaadata.

- Kutsu vanemad koos lapsega ringkäigule lasteaia ja rühma ruumides. Näita, kus toimuvad tegevused (mäng, õppimine, riietumine, söömine, magamine, tualeti kasutamine ja kätepesu, muusika ja liikumine, õues-olek jms).
- Näita mõne lapse kapi juures esemeid, mida oluliseks peate (vahetus-, trenni- ja õueriided, kamm ja patsikumm, kaisuloom jms).
- Tutvusta seinal olevaid teateid (päevaplaan, kuukava, menüü, unetabel, sündmuste info jms).
- Tutvusta mänguasju, kunstivahendeid, raamatuid, nn rääkivaid seinu rühmas jms. Kui laps osaleb ringkäigul, võiksid vaadelda, mille vastu ta kõige enam huvi üles näitab.

Jaana lugu

„Minu rühmas on olnud lapsi paljude rahvuste peredest – mõned lapsed on olnud mitmekeelsed ja osanud ka eesti keelt, teised on olnud täiesti „umbkeelsed“ (kõnelnud ainult hispaania, soome-rootsi või vene keelt). Hirmudest on aidanud üle nende perede tänulikkus. Algul lausa harjumatu tänulikkus. Last lasteaeda tuues ja koju viies on mõni lapsevanem jõudnud tänada viis korda – iga pisiasja, ilusa päeva ja selle eest, et üldse olemas oleme. Olen saanud kindlust, et saame olla perele toeks ja see on väga hea tunne. On tunne, et koos saame ületada eettulevad raskused. See on olnud õpetajana kasvamise ja minu sisemise tänulikkuse kasvamise lugu ning olen selle eest nendele peredele ülimalt tänulik!“

MUUDA oma vaatepunkti ehk tee õpetajana seda, mida ise vanemana õpetajalt ootaksid.

Lapsevanemaga esimest korda suheldes on vaja korraga palju olulist infot edastada. Samas ära unusta tunda siirast huvi ka teise poole vastu.

- Väljenda oma empaatiat ja hoolimist lapse suhtes – rõhuta, et soovid omalt poolt teha kõik, et lapsel oleks lasteaia võimalikult turvaline ja meeldiv.
- Tunne huvi pere koduse keele ja kultuuri, kasvatuspõhimõtete ja eelnevate lasteaiakogemuste vastu.
- Uuri lapse lemmiktegevuste ja -mängude, tugevuste ja annete kohta. Küsi ka lapse arendamist vajavate külgede, võimalike erivajaduste, hirmude ja probleemide kohta.
- Esita avatud küsimusi ja palu vastuseid täpsustada, et olla kindel, et olete üksteist õigesti mõistnud.

LAPSE JA PEREGA TUTVUMINE

Lasteaed on koht, kus hoolitakse igast lapsest. Õppe kavandamisel ja õpikeskkonna kujundamisel arvestatakse iga lapse eripära ja vajadustega. Ka uute laste vastuvõtmise kord peaks lähtuma nendest põhimõtetest ja väärtustest.

Uute laste vastuvõtmisel ja peredega tutvumisel tasub mõelda, kas infost, mida kõigilt uutelt lapsevanematelt kogutakse, piisab ka juhul, kui lasteaeda tuleb teise keele- ja kultuuritaustaga laps. Sellest vaatepunktist võiks üle vaadata kõik uue lapse vastuvõtmisega seotud tegevused.

VESTLE vanematega silmast-silma, et saada rohkem teada lapse ja tema pere kohta ning näidata üles huvi tema koduse elu ja kultuuri vastu.

Võimalusel võiks esimest vestlust vanematega läbi viia mõlemad rühma õpetajad. See annab nii õpetajatele kui ka lapsevanematele võimaluse üksteist tundma õppida, ühtlasi hõlbustab ka vastuste üles märkimist vestluse ajal. Kõikide vanematega, sh teise keele- ja kultuuritaustaga lapse perega esmakordse vestluse pidamisel võib abiks olla järgnev küsimustik.

LAPSE ISELOOMUSTUS

- Kuidas vanem oma last iseloomustab?
- Milliste valdkondade ja teemade vastu laps kõige enam huvi tunneb?
- Millised on lapse tugevused, mis tal eriti hästi välja tuleb?
- Millised on lapse arendamist vajavad küljed?
- Kas lapsel on eripärasid või erivajadusi, mida lasteaed peaks kindlasti teadma?

LAPSE KODUNE ELU

- Kes on lapse pereliikmed ja kellega ta koos elab?
- Milline näeb välja lapse tavaline päev kodus, millega ta peamiselt tegeleb, kas on väljakujunenud päevakava?
- Kui palju vanem ja laps koos aega veedavad ja kuidas nad seda sisustavad?
- Kui palju laps kodus mängib ja milliseid mängu ta eelistab?
- Kui palju laps ekraani taga aega veedab?
- Juhul kui tegemist on uskliku perega, siis mida peaks lasteaed vanemate arvates teadma pere usuliste tavade kohta (toitumine, kindlad rituaalid, pühad jms)?
- Juhul kui on tegemist pagulaslapsena, peab silmas pidama, et põgene-mise põhjuste kohta ei ole viisakas uurida (vanem räägib neist siis, kui ta ise soovib ja kui tunneb, et on selleks valmis). Samas, kui on teada, et laps on kogenud traumaatilisi sündmusi, tasub vanemaga nõu pidada, kuidas last kõige paremini aidata. Võimalik, et vanem oskab öelda, millised olukorrad valmistavad lapsele kõige rohkem hirmu (nt kõva müra, lähedalt lendav lennuk jms). Sel juhul saab õpetaja last kas ennetavalt või vastavalt tekkinud olukorrale aidata. Samuti võib olla vajalik lapse suunamine psühholoogi juurde.

SÖÖMINE, POTILKÄIMINE, RIETUMINE, MAGAMINE JMS

- Mida laps juba teha oskab? Kuidas tal õnnestub potilkäimine, kätepesu, riidessepanek jms?
- Kuidas laps sööb ning milliseid toite ja jooke ta on harjunud tarbima? Kas on mingeid (allergiatest või usust tingitud) toitumisealaseid piiranguid?
- Kuidas laps magab: mis kell ta magama läheb ning kas ja kui kaua magab lõunaund?
- Milles laps abi vajab ja kuidas ta abistamise suhtub?

KEELEOSKUS

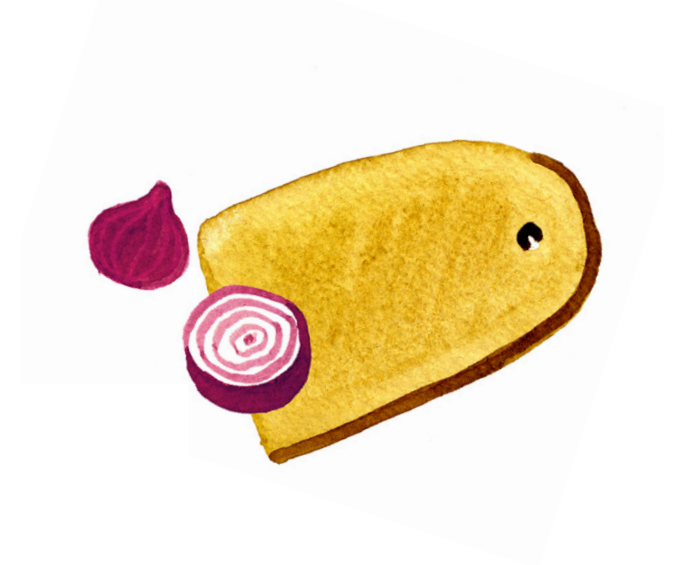
- Kui hästi laps oma emakeeles räägib? Kas ta oskab oma emakeeles kirjutada?
- Milliseid keeli laps igapäevaselt kuuleb ja milliseid ise räägib?
- Juhul kui tegemist on muukeelse lapsega, võiks paluda nimekirja lapse peamistest emakeelsetest väljenditest koos tõlkega eesti keelde.

LASTEAIAEU

- Kas laps on varem lasteaias käinud? Kui jah, siis milline oli kogemus?
- Kas lapsel või vanematel on lasteaia seoses muresid või hirme?
- Millised on lapsevanema ootused lasteaiale?
- Millega pere saab ja tahab lasteaiaelus kaasa lüüa?

Ingi lugu

„Mõni aeg tagasi elasin koos mehe ja toona 2aastase lapsega Saksamaal. Kui lapse esimesel päeval lasteaeda viisin, palus õpetaja, et paneksin talle kirja oma poja peamised eestikeelsed väljendid koos tõlkega saksa keelde. See liigutas mind väga, sest tundsin, et lasteaed päriselt hoolib minu lapsest. Kuigi see tundub võib-olla väike asi, kohtab seda harva. Tõesti äge, et lasteaed tahtis minu lapse jutu- vadinast aru saada ja aidata tal võimalikult hästi võõras keele- keskkonnas toime tulla.“

IGAPÄEVAELU TUTVUSTAMINE

Lapsevanematega suheldes on oluline, et üksteisest võimalikult täpselt aru saadakse. Lasteaia huvides on, et vanem oleks teadlik, kuidas lasteaias toimetatakse ning mida temalt kui vanemalt oodatakse.

EDASTA oma sõnumid lapsevanemale tema jaoks võimalikult lihtsalt.

Kui õpetajal ja lapsevanemal puudub ühine keel, võib suureks abiks olla, kui vanematele edastatav info on taasesitatav (kirjalikult või video vormis). Samuti võivad osad vanemad kas kultuurilisest või hariduslikust taustast tulenevalt mõista pildikeelt paremini kui kirjalikku teksti.

Nende materjalide loomine on lasteaiale ühekordne pingutus, kuid on seda väärt. Ühelt poolt võtavad need õpetajatelt vähemaks pidevale selgitamistööle kuluvat lisakoormust. Teisalt võimaldavad taolised materjalid lapsevanematel segaseks jäänud infot voldikust üle lugeda või videotest järele vaadata.

- Lasteaia kodukord, kokkulepped ja muu oluline info, näiteks päevakava, peaksid olema kättesaadavad lasteaia veebilehel või seintel. Ideaalis võiksid need olla tõlgitud lasteaias enim esindatud keeltesse.
- Olulisemad teemad võiksid olla esile toodud mitmekeelses info- voldikus ja/või lühivideotena.
- Suuremad teemad nagu päevakava jm võiksid olla esitatud ka piltidena, näiteks piktogrammidenä.

SELGITA lapsevanemale, kuidas on tavaks laste riietamine.

Peredele, kes tulevad Eestisse hoopis teistsugusest kliimast, võib laste ilmastikukindel riietamine korralikku peavalu valmistada. Samuti võib segane olla, millised peaksid olema lasteaias kasutatavad toariided, vahetuskomplektid, trenniriided ja vahetusjalanõud.

- Kasuta termomeetrit või fotosid aastaagadest, sinna kõrvale joonista, mida selle ilmaga võiks kanda (nt müts, sall, kindad, kampsun, talvekombe, jope, kummikud jms).
- Mine koos vanemaga mõne lapse kapi juurde ja vaadake koos üle, mida ja kui palju selga peaks panema. Näita, mis materjalist on kindad, kombed, jalanõud jms.
- Arvesta, et kuna mitte kõikjal maailmas ei maga lapsed lasteaias lõunaund, võib olla vajalik vanemale tutvustada põhimõtet, et lapsed vahetavad uneajaks riided.
- Pane tähele, et teise keele- ja kultuuritaustaga vanemate jaoks võib vahetusjalanõude otstarve jääda arusaamatuks ja vajab üle rääkimist. Paljudes riikides käiakse toas õuejalatsitega.

Elini lugu

„Elasime perega paar aastat Lõuna-Californias. Meie kaks last käisid kohalikus lasteaias. Kuigi tegemist oli Eestiga sarnase kultuuriruumiga, käisid seelses lasteaias paljud asjad hoopis teistmoodi, kui meie olime harjunud. Näiteks puudus selline asi nagu vahetusjalanõude mõiste. Mis meid kõige enam hämmastas – lapsed ei vahetanud lõunaune ajaks riideid ära ega võtnud ka jalanõusid jalast!“

RÄÄGI vanemale, kuidas ta lapsel lasteaias läheb ja millega tegeleb.

Kujutle, et elad koos perega võõras riigis. Ka sinu laps peab otsast peale hakkama, kõik on talle uus: kodu, keel, sõbrad, lasteaed ja kogu ümbritsev keskkond laiemalt. Millist infot lapse päeva ja üldise käekäigu kohta võiksid tahta lasteaialt saada?

- Näita nn emotikoni (naerunäo, naeratava näo, mõtliku või kurva näo) abil, milline oli lapse peamine meeleolu kogu päeva jooksul või ka mingi konkreetse tegevuse ajal.
- Jaga päeva tegevusi ja mõnda eredamat hetke – näiteks seda, kui hästi laps sõi või kui iseseisvalt ta riietus, kasutades pildiseeriat ja emotikone.
- Tunnusta last, tuues välja, mis tal hästi välja tuleb (näiteks mõne laua-mängu mängimine või esimesena magama jäämine).
- Mõtle läbi, kas lapsevanem on piisavalt kursis eesootavate sündmustega. Tutvusta vanemale ettevalmistatud pildiseeriat appi võttes eesootavaid tegevusi ja lasteaia ootusi talle (näiteks jõulupidu, kuhu on vaja kook kaasa küpsetada).
- Räägi rahulikult ja aeglaselt. Kasuta lihtsat sõnavara ja vajadusel korda sama mõtet erinevas sõnastuses.

LAPSEVANEMA KAASAMINE

Mitte ainult lapse, vaid ka tema vanema jaoks on teise riiki kolides kõik uus: tuleb alustada otsast peale ilma senise turvalise sotsiaalse võrgustikuta.

Lapsevanemat võiks julgustada eestikeelses seltskonnas viibima ja siinses kultuuriruumis osalema: soovita vanemal laps mõnda eestikeelsesse ringi viia, koos laste teatrietendust vaadata, spordiüritustel osaleda vms.

Aita vanemal end teretulnu ja vajalikuna tunda ning kutsu teda lasteaia elus osalema.

- Kutsu vanem vaatama, mida rühmas tehakse. Kui lapsevanem teab, mis lasteaias toimub, saab ta nende teemadega ka kodus tegeleda.
- Innusta teda kaasa lööma rühma igapäevastes tegevustes – lastega koos meisterdama, mängima, raamatuid vaatama jne. Lasteaiale võib lastega tegelemisel lisakätepaarist palju kasu olla.
- Paku vanemale osalemist mõnes ettekavandatud tegevuses, nt võib ta lastele võõrkeeles kümneni lugemist või väikest laulukest õpetada, rääkida hommikuringis oma päritolumaast või tutvustada mõnd käsitööoskust.
- Kutsu lapsevanem üritustele appi – nt spordipäevale, matkale, piknikule, õppekäikudele.

Kristi kogemuslugu

„Meie lasteaeda tuli uus välismaalasest lapsevanem. Esimestel päevadel oli see vanem pigem eemalolev ja oli näha, et tunneb end halvasti. Ta ütles meile kehvasti inglise keeles, et tunneb end kurvana. Proovisin talle sisendada, et tema lapsega läheb kõik hästi. Sain aru, et ta ei muretsenud lapse käekäigu pärast, vaid oli hoopis ise kurb. Tundus, et ta tahaks suhelda, seetõttu kutsusin ta rühma lastega joonistama ja mängima. Sellele järgneval nädalal tuli ta iga päev oma lapsele varem järgi, et meiega liituda. Peagi toimus meil õppekäik, kus viisin ta kokku samast riigist pärit lapsevanemaga – lõpuks sai ta oma emakeeles rääkida! See õppekäik liitis neid kaks vanemat parimateks sõpradeks. Kohtumisest kasvas ajapikku välja umbes 9-liikmeline muukeelsete lapsevanemate punt, kes siiani regulaarselt suhtleb ja koos näiteks muuseumites ja kohvikutes käib. Omavahel suhtlemiseks pursivad nad inglise keelt ja kasutavad käsi-jalgu ja *Google Translate*’i. Hiljem on lapsevanem mulle rääkinud, et ta tundis tol hetkel väga suurt üksindustunnet ja ainuüksi see, et kutsusin ta rühma lastega koos tegutsema, tõi tema ellu päikest ja rõõmu.“

TOETA lapse keeleõpet tiheda koostöö abil koduga.

Levinud uskumuse kohaselt õpivad lapsed uusi keeli justkui muuseas. Tegelikult ei kehti see sugugi kõigi laste puhul. Keele heal tasemel omandamine eeldab õpetajalt igapäevast teadlikku tööd nii lapse kui vanemaga.

- Anna vanemale kirjalikult teada teemad, millega tuleval nädalal või kuul tegelema hakkate, et ta saaks neid lapsega oma emakeeles arutada, õppida, läbi teha.
- Kutsu lapsevanemat aeg-ajalt rühmaruumi „rääkivaid seinu“ vaatlema ning julgusta teda samu asju kodus koos lapsega tema emakeeles proovima.
- Anna koju kaasa või soovita mängu, mida õppe toetamiseks kasutate („Reis ümber maailma“, „Uno“ vms). Kui laps saab aru mängu põhimõttest ja oskab seda oma emakeeles mängida, on teises keeles sama tegevuse omandamine palju lihtsam.
- Vanemale võib soovitada neid eestikeelseid multfilme, raamatuid vms, mis on seotud lasteaias õpitava teemaga.
- Vanemale võib anda kaasa või soovitada CD-sid, *YouTube*’i videosid jm, et lasteaias õpitud laule kodus kuulata ja harjutada. Nii luuletuste kui laulude õppimise puhul on hea nipp nutiseadmesse õige hääldusega teksti sisse lugemine.
- Vanemalt võib paluda emakeelsete lastealaulude-laulumängude plaatide või *YouTube*’i linkide soovitusi.
 - Neid saab kasutada äraarvamismängudes. Näiteks kuulavad lapsed erinevates keeltes laule ja püüavad ära arvata, mis keelega on tegu.
 - Lapsed saavad plaatide ja videote abil õppida kaasa laulma. Näiteks selgitavad lapsed omakeelse laulu tähendust rühma-kaaslastele nukkude või loomade abil.
 - Laps saab oma emakeelset laulumängu rühmakaaslastele õpetada.

- Kui rühmas õpitakse mõnda laulu, mängu või muinasjuttu, mida laps emakeeles juba oskab, võiks vanema kutsuda rühma:
 - jutustama seda lugu (nt „Kakuke“) koos nukkudega oma emakeeles;
 - laulma (nt „Sepapoisid“ või mängima (nt mängude „Tõsta ette parem käsi“ või „Pea, õlad, puusad, põlved, varbad“ analooge) oma emakeeles.

KEELEÕPE

Lapseas omandatakse teisi keeli sarnaselt esimesega: keelekeskkonnas viibides ja seal aktiivselt tegutsedes. Lapsed õpivad uusi keeli eelkõige keeleoskajaga vahetult suheldes ja mängides, korduste, eeskuju ja positiivsete emotsioonide toel. Keeleõppe läbi viimiseks on lõputult palju põnevaid ja lihtsaid meetodeid ja nippe.

Keeleõppe planeerimist alusta küsimusest, millises õhkkonnas sulle endale meeldib õppida. Millised tingimused peaksid kindlasti olema täidetud? Millistes oludes sa üldse õppida ei saaks? Last, nagu täiskasvanuidki, võib rääkimast takistada kartus teha vigu. Sina saad palju ära teha selle hirmu leevendamiseks. Õpetaja roll on luua lapsele põnev, innustav ja kaasahaarav õpikeskkond, milles laps end turvaliselt tunneb. Siis tulevad uued sõnad ja väljendid nagu iseenesest ning lapsel tekib positiivne seos õpitava keele ja keeleõppega laiemas plaanis.

SUHTLE lapsega võimalikult palju üks-ühele.

Üheks levinumaks müüdiks on see, et lastel hakkab keel justkui iseene-sest külge. Enamasti see aga nii lihtsalt ei käi! Laps õpib keelt eelkõige suhtluse kaudu. Mida rohkem laps eakaaslaste ja täiskasvanutega vahe-tult suhtleb, seda kiiremini ja tõhusamalt keel selgeks saadakse.

- Suhtle lapsega võimalikult palju silmast silma – vestle temaga saabumisel ja lahkumisel, õppe- ja rutiinitegevustes, kahekesi mängides.
- Ole lapsega suheldes enesekindel, rõõmsameelne ja toetav. Kiida teda ka väikeste edusammude eest. Sõbralik naeratus, selge silmavaade ja toetav õlapatsutus on pool võitu. Tasub meeles pidada, et lapsele võib võõras keelekeskkonnas viibimine olla hirmutav. Temast ei saada aru ja ta ise ei oska veel oma mõtteid, rõõme ja muresid väljendada.
- Hoia üleval lapse head meeleolu. Kui laps teeb keelt rääkides midagi valesti, ära juhi tähelepanu veale, vaid sõnasta mõte õigesti ümber.
- Järgi põhimõtet „üks inimene, üks keel“. Isegi kui valdad lapse ema-keelt, räägi alati ainult selles keeles, mida tahad talle õpetada.
- Kasuta tõlkimise asemel teisi lähenemisi – näita ise ette, osuta mingile esemele, võtta appi liigutused ja näomiimika, kasuta pildi-, foto- ja videomaterjali.
- Ole lapsele eesti keele kasutamisel eeskujuks. Räägi selgelt ja korrekt-selt. Hoia aeglast kõnetempot ja häälda sõnad korralikult välja.
- Räägi lühilausetega. Kui vähegi võimalik, pane koma asemele punkt ja alusta uue lausega.
- Kasuta parajalt rasket keelt. Enamasti saavad lapsed aru natuke keeru-kamast sõnavarast, kui nad ise kasutada oskavad. Väldi kunstlikku lihtsustamist ja titakeelt.
- Korda sõnu ja väljendeid. Selleks, et uus sõna või väljend omandada, tuleb seda lõputult palju kordi korrata. Vähesed sõnad jäävad meelde esmakordselt, enamasti on vaja kuulda seda sõna üha uuesti ja uuesti.
- Võta appi kehakeel, muutes oma jutu elavaks ja kergemini jälgitavaks.

President Kersti Kaljulaid

(02.02.2017, Pärnu, haridusjuhtide konverents):

„On tohutu lapse aja ja ressursi raiskamine, kui me ei õpeta talle lasteaias selgeks veel ühte keelt. Vene laste puhul peaks selleks olema eesti keel, aga ka eesti laps võiks tegelikult lasteaiast saada kaasa selle hindamatu varanduse – teise keele. Olgu see siis inglise, vene või saksa keel.“

LOO seoseid argieluliste esemete ja olukordadega.

Lapsed saavad teise keele selgeks aktiivselt keelekeskkonnas osaledes. Keeleõpe õnnestub kõige paremini, kui uued sõnad ja väljendid seostada millegi väga konkreetsega: kindlate olukordade, tegevuste, esemete või emotsioonidega.

- Kommenteeri lühikeste täislausetega, mida parajasti teed. Pigem räägi rohkem kui vähem. Näiteks lapsele õueriideid selga pannes ütle: „Otsin sinu mütsi üles. Ahhaa, leidsin mütsi sinu kapist! See on väga ilus sinine müts! Paneme sulle mütsi pähe! Nüüd võtame sinu roheli-sed kindad.“
- Kasuta keeleõppes võimalusel argiselulisi esemeid. Konkreetsete asjade abil on hea õpetada nimisõnu (*tool, taldrik, pliats* jms) ja omadussõnu (*suur, lühike, värviline, täpiline* jms).
- Osuta konkreetsetele tegevustele, et luua sõnade vahel kindlaid seoseid. Näiteks: „Vaata, Mari ja Jüri joonistavad. Tule ka laua taha joonistama!“ või „Me hakkame nüüd sööma, sest toit on laual!“
- Kommenteeri erinevaid emotsioone, et luua lapsele mitmekülgne sõnavara oma tunnete kirjeldamiseks: „Ma näen, et oled nii põnevil,“ „Sa tundud kurb, sest kaotasid oma mänguasja ära.“

PÕIMI keeleõpe tavapäraseks õppetegevusteks.

Õpetaja jaoks võib erineva keeleoskusega laste ühes grupis õpetamine olla tõeline proovikivi. Võib tekkida kiusatus jätta teise keele- ja kultuuri-taustaga laps õppetegevustest kõrvale. Seda aga ei tohiks mitte mingil juhul teha, sest nii võib laps end tõrjutuna tunda. Ühtlasi on planeeritud õppetegevused hea võimalus viia keeleõpet läbi. Seejuures tasub tähele panna, et laps omandab keele kergemini, kui õppetegevused on keele-õppe seisukohalt mõtestatud. See eeldab õpetajalt tavapärasest küll suuremat, kuid see-eest vajalikku lisapingutust.

- Uuri välja lapse huvid ja tugevused ning kasuta neid õppe kavandamisel. Laps on kõige motiveeritum õppima keelt siis, kui ta saab samal ajal tegeleda sellega, mida ta kõige enam armastab. Olgu selleks siis arvutamine, joonistamine, meisterdamine, laulmine vms.
- Aita lapsel teadlikult ühe valdkonna teadmisi (näiteks oskust oma emakeeles loendada) teise keele konteksti üle kanda. Kui laps teab „Kolme karu“ muinasjuttu või laulumängu „Tõsta ette parem käsi“ oma emakeeles, on tal lihtne mõista asja olemust ka teises keeles.
- Vali õppe planeerimisel võimalikult palju selliseid tegevusi, kus keeleoskus on teisejärguline. Näiteks on sobilikud valdkonnad matemaatika, kunst, muusika ja liikumine.
- Mõtle läbi, kuidas oma juttu paremini jälgitavamaks muuta. Kasuta erinevaid võimalusi, mida pakuvad liigutused ja miimika, intonatsioon, millelegi osutamine või millegi ettenäitamine.
- Kasuta oma jutu näitlikustamiseks abivahendeid, näiteks esemeid, nukke, joonistusi, prinditud pilte, fotosid, videolõike jms.

Dorise lugu

„Meie lasteaias on kogu aeg olnud palju vene ja ukraina lapsi. Meie jaoks on olnud normaalne, et enamik neist lastest ei saa koolimineku ajaks eesti keelt täielikult selgeks. Seetõttu lähevad paljud neist vene, mitte eesti kooli. Aga paar aastat tagasi tuli meile üks pagulaslaps. Ja ta omandas eesti keele suurepäraselt vaid poole aastaga! Imestasime ja arvasime, et ju ta oli lihtsalt nii erakordselt andekas. Aga nüüd on meil kogemust veel mitme pagulase ja uussisserändajaga, nad kõik on saanud keele suhu maksimaalselt aastaga! Võtsime siis oma õpetajad kokku ja arutasime läbi, millest see võib tulla. Jõudsime arusaamisele, et asi ei ole lastes, vaid meis! Enamik meie õpetajaid oskab vene keelt ja kui vene või ukraina laps pole millestki aru saanud, oleme neile selle asja vene keeles ära seletanud. Aga pagulaslastega pole meil seda võimalust olnud, sest lihtsalt polegi osanud ühtegi sama keelt. Nüüd oleme maja sees kokku leppinud, et me ei tõlgi mitte ühtegi sõna enam, see on pahategu laste suhtes, sest võtame neilt võimaluse eesti keel selgeks saada!”

HARJUTA sõnavara rutiinsete tegevuste toel.

Iga päev korduvad rutiinsed tegevused pakuvad keeleõppeks väga hea võimaluse, sest samad sõnad ja väljendid korduvad päevast päeva ja nädalast nädalasse.

PÄEVA ALGUS JA LÕPP

- Kõneta lapsi saabumisel ja lahkumisel. Nii õpib laps väljendeid „Tere!”, „Tere hommikust!”, „Nägemist!”, „Head aega!”, „Homseni!”.
- Loenda lastega koos kohalolijaid, õpetades niimoodi numbreid.

- Laula lastega lihtsate sõnadega tervituslaulu, kus vahelduv osa on lapse nimi. See, et iga last eraldi tervitatakse, kannab sõnumit, et iga laps on oluline. Ühtlasi on see hea nipp keeleõppeks.
- Küsi päeva alustades, kuidas lapsed ennast tunnevad. Nii õpivad nad mõistma ja kirjeldama oma emotsioone.
- Määratle aeg, kasutades abivahendina sõna- ja numbrikaarte. Näiteks: „Täna on kevad, neljapäev, 3. märts.” Esmalt ütleb selle lause õpetaja, seejärel kordavad lapsed kas ühekaupa või kõik koos.
- Tutvusta päeva jooksul tehtavaid tegevusi ja nende järjekorda. Seejuures kasuta abivahendina pilte ja jooniseid. Näiteks: „Praegu on meil hommikuring. Siis me õpime tähti ja meisterdame. Siis mängime õues. Seejärel tuleme tuppa ja sööme lõunasööki. Siis magame lõunund. Seejärel mängime ja siis läheme koju.”
- Arutle lastega koos, mis ilm täna on. Nii saab õppida ja kinnistada ilmastikuga seotud sõnavara (*päike, vihm, lumi, selge, pilvine, külm, soe* jne). Riietage lastega ühiselt ilmakaru. See käib nii, et kaisukarule pannakse selga ilmastikule vastav riietus ja koos saab nimetada vastavaid riietusesemeid ja kehaosasid. Näiteks: „Paneme nüüd karule roheline kombe selga. Tõmbame talle kollased kummikud jalga.”

ÕUEMINEK

- Kasuta riietumist uute sõnade õppimiseks. Nimeta riideesemeid ja nende omadusi, kehaosi, näita, kus on parem-vasak, mis on pörand-nagi-riiul jms.
- Palu lapsel sinu nimetatud riideesemed ise kapist leida, sest keelest arusaamine tuleb kiiremini kui selle rääkimine.
- Tunnusta last õigete asjade leidmise eest ja kirjelda neid. Näiteks: „Palun anna mulle oma kindad! Leidsidki kindad üles, tubli! Need on nii ilusad punased valgete täppidega kindad.”

- Ära väljenda sõnade, intonatsiooni ega kehakeelega oma rahulolematust või pettumust, kui laps eksib. Selle asemel ole kannatlik ja toetav, aidates lapsel õige ese leida. Näiteks: „Kas need on sinu kindad? Need on sokid. Sokid käivad jalga (osuta jalale). Kindad käivad kätte (näita käsi). Kus on su kindad? Too oma kindad!“

Thomase lugu

„Meie perel on sagedaste kolimiste tõttu kogemus kokku nelja lasteaia. Mida ma olen avastanud – lasteaedades, kus õpetajad ka kõige tavalisemates olukordades keeleõppele tähelepanu pööravad, saavad välismaalastest lapsed keele kiiresti selgeks. Tooksin näitena laste õueriietesse panemise. Iseenesest kõikides lasteaedades seletavad õpetajad lapsele, et „võta müts, pane saapad jalga jne“. Aga on suur vahe, kas sa ütled seda nii möödaminnes, samal ajal võib-olla kellegi sokke taga otsides ja lapsele üldsegi mitte otsa vaadates, või kas see on teadlik keeleõpe. Üks mu lapse õpetaja on mulle kohe eriti meelde jäänud. Iga kord, kui ma sattusin lasteaeda rühma õue mineku ajal, seletas ta välismaalastest lastele hoolega uusi sõnu. Ta vaatas lapsele otsa, rõhutas õpetatavaid sõnu „müts, sall, sinine, triibuline, värviline“ ja rääkis täislausetes, näiteks: „Palun, see on sinu müts. Pane see nüüd endale pähe.“ Tema rühmas said välismaalastest lapsed väga kiiresti keele suhu!“

SÖÖMINE

- Lase lapsel kätepesu ajal kommenteerida, mida ta teeb: tõmban varrukad üles, keeran kraani lahti, panen kätele seepi, loputan seebi ära, keeran kraani kinni, kuivatan käed ära.
- Palu lapsel laua katmisel nimetada esemeid ja nendega seotud tegevusi. Laps saab nimetada lauanõusid, loendada, arutleda, kas kahvel läheb taldrikust paremale või vasakule jne.
- Kasuta ka söögiaega keeleõppeks. Selle teema puhul saab kaasata kõiki meeli, lisaks nägemisele ka kompimist, haistmist, maitsmist. Söögiaegadel omandab laps toitumise nimetused, omadussõnad (*magus, soolane, kuum, pehme* jne), viisakusväljendid „Head isu!“ „Aitäh!“ „Palun juurde!“ jms.

MAGAMINE

- Lase lapsel riiete vahetamisel nimetada ja kirjeldada seljast võetavaid riideesemeid. Palu lapsel asetada riided kindlal viisil ja teatud kohta. Näiteks: „Palun pane oma punased püksid tooli peale. Tõmba pluusil käised õigepidi. Nüüd pane pluus pükste peale.“
- Kasuta magamamineku rutiini võimalusena õpetada korduvaid omadussõnu (*vaikelt, tasa*).
- Laula lihtsaid korduvate väljenditega unelaule. Need laulud pole head üksnes uinumiseks, vaid ka keeleõppeks.

KULTUURILIST MITMEKESISUST VÄÄRTUSTAV ÕPIKESKKOND

Kokkupuude eri maadest pärit inimestega võib anda tõuke rohkem väärtustada ka omaenda keelt ja kultuuri. Võrdlusmomendi teke võimaldab end uuest vaatenurgast näha, taibata, kui palju võib olla ühist teise kultuuritaustaga inimesega, ja teadvustada omakultuuri erilisust. Keelte ja kultuuride tundmaõppimine mängib laste maailmapildi avardumisel suurt rolli.

Rühmaruum on väike maailm, kus iga laps võiks end teretulnuna ja turvaliselt tunda. Seepärast väärtusta ja too esile kõigi oma rühma laste keeli ja kultuure. Lapsed nagu ka täiskasvanud tahavad, et neist peetaks lugu ja aktsepteeritaks sellistena, nagu nad on. Õpetajal on palju võimalusi, et luua rühmas sõbralik ja toetav õhkkond, kus iga lapse eripäradega on arvestatud.

MUUDA õpikeskkond kultuuriliselt rikkaks.

Kõige lihtsam viis lasteaias kultuurilist mitmekesisust toetava õhustiku loomiseks on seda teha füüsilise keskkonna kujundamise abil. Koridori ja rühmaruumi seintel olevad pildid ja tekstid, mänguasjad ja õppevahendid – kõik need on abiks lasteaias esindatud mitmekesisuse esiletoomisel.

- Kinnita rühma või koridori seinale maailmakaart ja palu lastel märkida värviliste nõõpnõeltega:
 - nende enda, aga ka vanemate sünnipaik;
 - kohad, kus ollakse elanud ja reisinud.
- Riputa koridori ja rühmaruumi seintele lühikesi tekstijuppe kõigis lasteaias esindatud ja lisaks tuntumates keeltes. Näiteks ukseksildid „Tere tulemast“ ja „Nägemist!“.
- Lastelt ja nende vanematelt, aga ka teistelt lasteaia töötajatelt võiks uurida, millised on neile olulisemad rahvakalendri tähtpäevad ja kuidas neid tähistatakse. Nende pühade ajal võiks lasteaia koridori seintel olla vastav tervitus, kaunistus vms.
- Nukkude sekka võiks soetada eri nahavärvi ja/või traditsioonilise riietusega nukke.
- Mõne põneva ürituse (nt maailma keelte ja kultuuride päeva) raames võiks valmistada koostöös vanematega pabernukkudele eri rahvaste traditsioonilisi riideid selga.
- Vanematelt võiks paluda, et nad tootsid lugemisnurka omakeelseid lasteraamatuid. Aeg-ajalt võiks vanemad käia neid rühmale ette lugemas – lisaks suurepärasele kuulamisharjutusele on see hea võimalus harjutada lapsi erinevate keelte kõlaga.

Anu lugu

„Meie koolis on suur maailmakaart, kuhu kõik uued välisriikidest pärit õpilased märgivad täpikesega ära oma koduriigi. See on tavaliselt esimene asi, mida koos teeme. Soovime, et õpilane tunneks seda tehes, et meie jaoks on tema päritolu ja juured tähtsad. Kaardil on praegu palju täpikesi – tahame kõigile õpilastele näidata, et kultuuride mitmekesisus on rikkus.“

ANNA lapsele võimalus ka teistele näidata, mis on talle oluline.

On väsitav olla viis päeva nädalas hommikust õhtuni mitmekümne inimese seas, kellest kõik või suur enamus räägivad omavahel keeles, mida sa ei mõista, või viibida keskkonnas, mis on hoopis teistmoodi, kui oled harjunud. Muu keele- ja kultuuritaustaga laps võib neil põhjustel tunda end küllalt üksildasena. Selleks, et laps tunneks, et tähelepanu on temal ja teda kuulatakse, on võimalik võtta kasutusele erinevaid nippe.

- Korralda nii, et igast lapsest valmiks tema sünnipäevaks suur plakat. Sellesse ülesandesse peaks kaasama ka lapsevanemad. Lõpptulemus peaks kajastama lapsele kõige olulisemat, näiteks:
 - pere (vanemad, vennad, õed) ja lemmikloomad;
 - olulisemad traditsioonid;
 - kodu ja kodumaa;
 - hobid ja meelistegevused;
 - tulevikuplaanid ja unistused.
- Erinevate teemapäevade või mingi kindla teema raames võiks lastel võimaldada kaasa võtta oma lemmikmänguasi või -raamat. Lemmikute lasteaeda kaasavõtmine tekitab lastes koduse tunde. See võib pakkuda võimaluse erinevate kultuuride tundmaõppimiseks, samuti ühiste hobide ja meelistegevuste leidmiseks. Kui lapsi ühendavad kaisukad, autod, lego robotid või lemmikpildid mõnes raamatus, leiavad nad ühise keele ka siis, kui räägivad erinevaid keeli.

- Lastele võiks mõnikord lubada võtta kodust kaasa lemmikmuusikat. Selle najal võiks ühiselt:
 - püüda kaasa laulda;
 - mängida mõistatamise mängu – mis keel see on?;
 - välja noppida korduvaid sõnu ja püüda ära arvata nende tähendust.
- Kui laps on mingis valdkonnas tugev (osav arvutaja, hea tantsija, jooksja, joonistaja jne), võiks õpetaja seda tugevust märgata ja tunnustada ning õppes ära kasutada. Muu keele- ja kultuuritaustaga laste puhul on selline märkamine eriti oluline, sest aitab kaasa lapse kompetentsusvajaduse rahuldamisele ja aitab tal tunnustust leida ka siis, kui tal keelebarjääri tõttu paljud muud tegevused veel hästi välja ei tule.

KORRALDA erinevaid teemapäevi, projekte ja sündmusi.

Erinevad kultuurid, rahvused ja riigid võivad anda palju ainet põnevate õppetegevuste, projektipäevade ja lasteaia sündmuste planeerimisel. Nendeks tegevusteks võivad olla näiteks:

- Lasteaia olümpiamängud, kus iga rühm esindab mõnda riiki. Lisaks sportlikele tegevustele võiksid:
 - lapsed joonistada oma seljale kinnitamiseks vastava riigilipu;
 - rühmad olla eelnevalt uurinud, milline on vastava riigi keel ja teinud endale selgeks lühikese tervituse;
 - teemaga seotud olla ka laste riietus ja üritusel pakutav toit.
- Kogu lasteaia- või rühmapõhine Eurovisiooni võistlus. Karaoke põhimõttel saaksid lapsed matkida erinevate riikide lauljaid salvestuse järgi suud liigutades või ka päriselt kaasa lauldes.
- Teemakuud, mis korraga pühendatakse ühele riigile:
 - rühma ruumid võiks kaunistada fotodega vastava riigi paikadest, inimestest ja traditsioonidest;

- tutvustada võiks selle riigi olulisemaid vaatamisväärsusi ja kuulsusi;
 - lapsed saaksid joonistada riigilippu, rahvariideid jms;
 - unejuttudeks võiksid kõlada selle maa muinasjutud.
- Lapsevanem saab lastele või ka teistele vanematele mõne põneva ürituse raames oma keelt ja kultuuri tutvustada, tehes midagi just oma kodumaale iseloomulikku. Näiteks võib valmistada ühiselt mõnda kodumaal tüüpilist hõrgutist, õpetada kohaliku käsitöö tehnikaid, laulda koos traditsioonilisi laule vms.

Haapsalu Lasteaia Tareke lugu

„Meie lasteaias korraldatakse iga-aastaselt teemapäeva, kus lapsed kogevad erinevate maade kultuure. Kaasame selleks oma inimesi. Näiteks töötab meie lasteaias õpetajaid, kes valdavad koduse keelena vene keelt. Ühe rühma teemaks saigi Venemaa ja vene keel. Samuti õpitakse meie lasteaias prantsuse keelt – ühe rühma teemaks sai Prantsusmaa. Rühm, kus on mitu perekonda, kes on pärit Süüriast, said teemaks just selle riigi ning vanemad laulsid peol oma rahvalaule ja õpetasid õpetajatele oma tantse. Juba enne teemapäeva ehtisid ja tegutsesid rühmad vastava maa vaimus – näiteks Prantsusmaa rühma lapsed ehitasid kodus vanematega kõiksugu materjalidest (makaronidest pärliteni) Eiffeli torne ning rühma seinad ehtisid prantsuse filminäitlejate ja lauljate fotod.“

KEELELISE RIKKUSE TEADVUSTAMINE

Sageli on rühmas mõni laps, kes valdab küll vabalt eesti keelt, kuid kes samas räägib oma vanemate või vanavanematega mõnd teist keelt või murret. Lasteaedades on ka aina enam lapsi, kes multikaid vaadates, vanematega reisides või lühiajaliselt välismaal elades on õppinud mõnda muud keelt. Uuri, milliseid keeli oskavad sinu rühma lapsed, vanemad ja vanavanemad, ning vestle kolleegidega – milliseid keeli nad oskavad? Lasteaias ja rühmas leiduvat keelelist rikkust tasub rühma õppetegevuste kavandamisel julgelt ära kasutada. Keeleliselt rikas õpe äratab huvi kirjaoskuse ja keelte õppimise vastu ning toetab lapse mõtlemise arengut.

VÕTA keeleampse.

Keeleliselt tervislik menüü tähendab, et laps saab juba väikesest peast „ampsukesi“ ka teistest keeltest peale emakeele. Seda põhimõtet tasub rakendada ka juhul, kui kõik rühma lapsed räägivad vaid eesti keeles. Rühmas võib näiteks:

- võtta kasutusele päeva- või nädalasõna ning tutvustada seda teistes keeltes ja murretes. Näiteks võib eestikeelseid väljendeid tutvustada vene, soome, inglise keeles või hoopis Eestis levinud murretes;
- õpetada lastele, kuidas erinevates keeltes „tere“ öeldakse, kümneni loetakse või sünnipäevalaulu lauldakse;
- vaadata ühte ja sama multikat erinevates keeltes. Seejärel mõistatada, mis keeltega oli tegu ning arutada ühiselt, milliseid keeltealaseid tähelepanekuid tehti.

ÕPETA tuntud mängu ja laule teistes keeltes.

Üheks hommikuringi rituaaliks võiks olla mingi kindla lastelaulu laulmine kõikides keeltes, mis on lasteaias nii laste, vanemate kui töötajate tasandil esindatud. See komme aitab väärtustada lasteaias esinevat mitmekesisust ja sütitab lastes huvi erinevate keelte vastu. Omakeelseid laulusõnu võiks paluda lapsevanematel ja kolleegidel kaasa tuua või otsida neid Internetist.

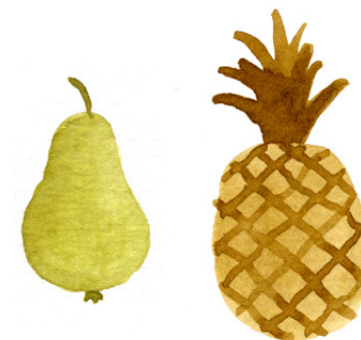
- Laulge koos mõnda tuntud laulu mitmes erinevas keeles: „Sepapoisid“, „Twinkle, twinkle little star“, „Happy Birthday“.
- Mängige mõnda tuntud laulumängu mitmes erinevas keeles: „Tõsta ette parem käsi“, „Pea, õlad, puusad, põlved, varbad“, „Mul on üks tore tädi“.
- Mängige mõnes muus keeles mõnda lastele tuttavat lihtsa sõnavaraga mängu. Näiteks sobib selleks peitmismäng „Soe ja külm“. Esmalt võiks olla muukeelse lapse kord teisi otsimisel juhendada. Kui lastel on uued sõnad enam-vähem selgeks saanud, võib keegi teine proovida selles keeles juhendaja rollis olla.

Kadri lugu

„Meil oli rahvusvahelises rühmas hakkaja Leedu tüdruk, kes otsustas avada keeltekooli, et ka teistele leedu keelt õpetada. Ta viis laua koridori, pani sinna valmis materjalid ning sildid keeltekooli lahtioleku aegade kohta ning hakkas õpilasi vastu võtma. Mina õppisin temalt päris palju leedukeelseid väljendeid, aga ta otsis aktiivselt õpilasi ka teiste õpetajate ja teiste rühmade laste seast ning leidiski. Kool oli avatud mitu kuud ja TERAKEses tekkis juurde neid, kes natuke leedu keelt oskavad.“

KULTUURILISE RIKKUSE TEADVUSTAMINE

Kas sinu rühmas on üks või mitu kultuuri? Kas see on laulupeo ja kaerajaani kultuur või erinevate kultuuride segu? Milliseid kultuure hindavad kolleegid ja kuidas see nende isiksuses väljendub? Kes armastab Viini klassikuid, kes hoopis Aafrika rütme? Kellele meeldib tantsida argentiina tangot või hoopis iiri steppi? Millise riigi kööki keegi eelistab ja miks? Arutage kolleegidega, mida nad teha armastavad ja millistest kultuuridest nad võiksid olla mõjutatud. Uurige ühiselt, millised anded ja huvid on teie lasteaia lastel, vanematel ja vanavanematel ja kuidas seda kultuurilist rikkust lasteaias senisest paremini ära kasutada.

AITA lastel sõbruneda.

See, milliseid sõnu me kasutame, mõjutab seda, kuidas me asjadest mõtleme. Kui õpetaja räägib kõigist lasteaiakaaslastest kui toredatest sõpradest, kellega koos vahvaid mängu mängida ja maailma avastada, siis suunab see nii lapsi kui vanemaid ka sel viisil mõtlema.

Sõbraks saamine võib toimuda kergelt, kuid ei pruugi õnnestuda iseenesest. Erineva emakeelega laste puhul võib vaja minna õpetaja suunavat tuge, et lapsed keelebarjäärile vaatamata omavahel mängima hakkaksid.

- Õpetaja saab juba enne uue lapse rühma lisandumist luua olukorra, kus lapsed ootavad uut last rühma kui uut sõpra. Õpetaja võiks jagada infot nii lastele kui vanematele uue lapse saabumise kohta. Oluline on, kuidas seda teha – koos lastega võib mõelda välja tutvumismängud, kavandada rühma ja lasteaia ruumide tutvustamise jne.
- Lastega saab mängida läbi olukorra, kus rühma tuleb nukk või mänguloom, kes ei oska seal räägitavat keelt. Lastelt võib küsida nõuandeid selle kohta, kuidas igaüks neist seda nukku või looma aidata saaks. Näiteks võib arutleda viiside üle, kuidas on võimalik näidata sooja suhtumist ilma sõnadeta – kallistused, paid, soe pilkkontakt.
- Rühmaga võib lugeda muinasjutte ja vaadata multikaid sellest, kuidas seltskonda tuli juurde üks neist erinev tegelane. Näiteks muinasjutt „Inetust pardipojast“, „Dumbo“ multikas vms. Kasutada võib ka erinevaid muinasjutte, mis räägivad sõbraks saamisest või sõprusest.

Kristi lugu

„Meie lasteaias käib palju teise keele- ja kultuuritaustaga lapsi. Paljud neist liituvad meiega keset õppeaastat, see muudab loomulikult rühma dünaamikat. Kui saabub uus laps, valmistame teised lapsed selleks ette. Arutame lastega, mida nende arvates saaks teha, et uus laps end meiega hästi tunneks. Lepime kokku, et kui uus laps vajab abi, astume juurde ja pakume abi. Näiteks kui ta peaks nutma, siis võiks pakkuda taskurätikut. See kokkulepe toimib meil ideaalselt, lapsed on alati hasartselt abiks. Näiteks oli meil selline juhtum, kus uus laps klammerdus koridoris oma ema külge ja nuttis. Üks laps astus tema juurde ja ütles: „Tule, ära karda, me näitame sulle, kus siin mänguasjad on ja kus saab käsi pesta.““

MÄNGIGE mängu, kus on oluline koostöö.

Selleks, et uus laps end rühmas turvaliselt tunneks, suunake lapsi tegema selliseid tegevusi, kus iga liikme panus on oluline ja väärtuslik ning kus keeleoskus on teisejärguline. Koos võib:

- joonistada suurele paberile või tapeedirullile;
- koristada, sest lapsed näevad, et iga uus kätepaar aitab seda kiiremini teha;
- puslet kokku panna;
- rütmipillidel muusikapala või laulu saata;
- muusika saatel tantsida;
- mängida plastiliiniga või vee ja liivaga õues;
- viia läbi liikumismänge ja mängida näiteks kulli, peitust, valgusfoori, mängu „Haned-luiged“.

TUNNUSTA avatud ja toetavat käitumist.

Aita lapsevanematel teadvustada, miks on oluline toetada nii uut last kui tema vanemaid ning mida head uue lapse tulek tema lapsele kaasa toob.

Vanematele edastatavad sõnumid võiksid olla järgnevad:

- Lapse ja vanema jaoks võib olla uues keele- ja kultuuriruumis olemine hirmutav kogemus. Kõik, alates pisiastjadest kuni suurte teemadeni välja on uus ja vajab alles harjumist. Meist igaüks tahaks uude riiki kolides, et teda austataks ning toetataks sisseelamisel.
- Keeleline mitmekesisus ja väikesed muu keele ja kultuuri ampsud aitavad tema lapse arengule kaasa.
- Globaalses maailmas elav laps on edukam, kui maailm tuleb varakult tema juurde.
- Teiste kultuuride ja keelte kogemine aitab lapsel paremini ja sügavamalt tunda ka oma keelt ja kultuuri ning seda ka enam väärtustada.
- Ettepanekute ja murede korral võib alati lasteaia poole pöörduda. Koos leiame lahenduse!

EESTI
PAGULASABI
ESTONIAN REFUGEE COUNCIL

TARTU ÜLIKOOL
eetikakeskus

Embassy of the
United States of America

